

VÁRADI NATÁLIA

BEREGSZÁSZ, A VÉRKE-PARTI VÁROS A HRUSCSOVI IDŐSZAKBAN A JÁRÁSI LAP HASÁBJAIN

Egy ország, megye történetének, egy történelmi korszak viszonyai megértésének alapvető részét képezik a várostörténetek. A helytörténet ismerete fontos a helyi lakosság történelmi múltjának megértéséhez, szülőföldhöz való ragaszkodásának, identitástudatának kialakításához, megőrzéséhez.

Beregszász 72 kilométerre fekszik Kárpátalja megye központjától, Ungvártól és mindössze 6 kilométerre Magyarország, vagyis az Európai Unió határától. A város iránt nagy az érdeklődés, múltját több történész is kutatta, ugyanakkor a mai napig nem készült el egy átfogó, azaz a város teljes történetét felölelő, politikai-, gazdasági- és kulturális életét bemutató városmonográfia. Jelen tanulmány sem vállalkozik erre, mindössze a Hruscsov-éra városi életét, történetét mutatja be főként a korabeli beregszászi járási lap, azaz a *Vörös Zászló*-ban megjelent cikkek alapján.

Beregszász megnevezés a hivatalos okmányokban 1504-től kezdődően szerepel.¹ A nagy múltú város alapításának pontos dátuma vitatott a helytörténészek körében, hiszen Zubánics László 1061, vagy 1063-ra teszi², míg Csánádi György 1096-ra datálja.³ Akármelyiket is vesszük alapul ez a Vérke-parti város több mint 900 éves, és múltja során számos viszontagságot, dicső és tragikus pillanatot élt meg. Fennállása során rendkívül fontos szerepet töltött és tölt be a helyi magyar lakosság politika- és kultúrtörténetében.

1946. január 26-án a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete alapján létrejött az új Szovjet-Ukrán közigazgatási egység, a Kárpátontúli terület, azaz *Zakarpatszka oblaszty* az egykori Ung, Bereg, Ugocsa és Máramaros vármegyék területéből mesterségesen kialakítva. Miután Kárpátalját az USZSZK-hoz csatolták, Beregszász Berehovo néven járási, vagy ahogyan a forrásokban szerepel körzeti központ lett.⁴

¹ СЕМЕНЮК, Н. et al.: *История городов и сел Украинской ССР. Закарпатская область*, Киев, 2004, 121. p.

² ZUBÁNIC László: *Beregszászi kalauz*, Beregszászi Járási Nyomda, Beregszász, 2001, 6. p.

³ CSÁNÁDI György: *Sorsfordító évek sodrásában*, PoliPrint, Ungvár, 2004, 10. p.

⁴ DOBOS Sándor: *Beregszász története a helyi historiográfiában*, In: *II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Lehoczky Tivadar Intézetének tanulmánygyűjteménye*, PoliPrint, Ungvár, 2012, 27–42. p.

Sztálin, a generalisszimusz 1953. március 5-i halálát követően kiderült, hogy az addig egységesnek tartott szocialista tábor nem is annyira egységes. A triumvirátus hatalomért folyó versengéséből győztesen Nyikita Hruscov került ki (1953–1964), ezt követően egyre érezhetőbbé váltak a politikai enyhülés jelei.

1953. március 27-én majd 1955 májusától, széleskörű amnesztiával szabadon bocsátották azokat, akiket 5 évig terjedő börtönbüntetésre ítélték, a tíz évnél fiatalabb gyermekek gondozó nőket, az 55 évnél idősebb férfiakat és az 50 évnél idősebb nőket, a hosszabb időre ítéltelnél a felére csökkentették a büntetés időtartamát. Ez az intézkedés azonban nem terjedt ki a politikai elítéltekre, akik közül többet „ellenforradalmi tevékenység” miatt ítélték el. Márpedig Kárpátalján a politikai koncepciók perек jelentős részében ezzel vádolták a 10–20 és időnként még ennél is több évre elítélt ártatlan embereket.⁵

1953 júliusában az SZKP KB plénuma „bűnös pártellenes és államellenes tevékenységeiért” kizárta soraiból Lavrentyij Pavlovics Beriját, Sztálin véreskezű belügyminiszterét. A kárpátaljai vezetés ülésein elítélte Beriját és sürgette a vele és társaival szembeni gyors, kíméletlen fellépést, vagyis a halálos büntetés kiszabását szorgalmazták.⁶ Beriját azzal vádolták, hogy „hazaáruló, kémkedik a nyugatnak és meg akarja semmisíteni a Pártot.”⁷ Felső utasításra Beregszászban is minden kollektívában gyűléseket rendeztek, melyek résztvevői szintén elítélték az árulókat és éberségre, hatékonyabb munkára buzdítottak.⁸

1954 szeptemberében megnyílt a város első magyar középiskolája, azaz az 1954–55-ös tanévben indítottak el két nyolcadik osztályt 76 diákkal, akik 1957-ben érettségizhettek először anyanyelvükön. Bár a szovjet rendszerben deklaráltan ingyenes volt az oktatás minden állampolgár számára ezekben az intézményekben az ott tanulóknak tandíjat kellett fizetni.⁹ Csak 1956. június 6-án jelent meg a Szovjetunió Minisztertanácsának rendelete „A Szovjetunió középiskolái, szakközépiskolái felsőoktatási intézményei tandíjának eltörléséről.”¹⁰ Ezután a városban is ingyen tanulhattak a középiskolások.

A járási újságban, a *Vörös Zászlóban*, 1953 augusztusában jelent meg az első magyar irodalmi oldal, azaz az Irodalmi Rovat Bakos Róza, Leskó György, Bihari Sándor, Lengyel Rozália verseivel és Iván Tihamér *Valódi amerikai* című

⁵ CSANÁDI: *i.m.*, 213. p.

⁶ Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (a továbbiakban: KTÁL), F. 1., op. 1., delo Nr. 2237., 1–162. p.

⁷ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2118., 6–10. p.

⁸ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2237., 20–22. p.

⁹ OROSZ Ildikó: *Két évtized távolatából*, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, PoliPrint, Ungvár, 2012, 7. p.

¹⁰ Сборник приказов и инструкций министерства просвещения РСФСР, 1956, № 27, 3.

elbeszélésével.¹¹ A lapban ezután rendszeresen jelentek meg versek, karcolatok, elbeszélések magyar költőktől és íróktól.

1954 januárjától Ukrajna és Oroszország egyesülése 300. évfordulójának megünneplésével volt tele a sajtó¹², valamint a városi pártülések egyik fő napirendi pontja is ez volt.¹³ Az ünnep megszervezésére, lebonyolítására kormánybizottság alakult Alekszej Kiricsenko vezetésével (az UKP KB első titkára 1953. június – 1957. december között), akinek az előkészületek során minden mozzanatot jelentettek.¹⁴ A 300. évfordulót végül 1954 májusában hosszas, részletes előkészületek után ünnepelték meg.¹⁵ Beregszászban ebből az alkalomból május 22–23-án felvonulást, a Vorosilov-téren (ma Rákóczi Ferenc-tér) pedig járási dal- és táncünnepélyt tartottak.¹⁶ A szervezés során az üzemek, kolhozok, gyárak vezetőit arra kötelezték, hogy találjanak szocialista versenytársakat más szovjet köztársaságokban, akik ezután elküldték egymásnak a kötelezettségvállalásaikat, meghatározott időközönként küldöttségeket cseréltek a versenytársak eredményeinek tanulmányozása, a jó gyakorlatok elsajátítása, a hasznos tapasztalatok termelésben való alkalmazása céljából.¹⁷ Így került kapcsolatba a Beregszászi Ruhagyár a Moszkvai 16. számú Vörös Varrónő Ruhagyárral, a bőrgyár pedig a Leningrádi Kommintern Bőrgyár kollektívájával. A versenytársak tapasztalatából vajmi keveset tudtak hasznosítani az üzemek, a termelési feltételek és lehetőségek ugyanis Beregszászon mások voltak, mint a versenytársaknál. A Moszkvai Vörös Varrónő Ruhagyár fehérneműt gyártott, míg a beregszászi női és férfi felsőruházati cikkeket.¹⁸

1954. március 14-én megtartották a választásokat a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsába.¹⁹ A beregszásziak a Szövetségi Tanácsba Fedor Canykóra, a Nemzetiségi Tanácsba Iván Turjanicára szavazhattak, a már megszokottá vált szinte százszázalékos részvétellel és teljes egyöntetűséggel.²⁰

1954 őszén mutatta be Nadas Anna rendezésében a Kultúrház magyar színjátszó csoportja A. Szimukov *Nyugalmozott kapitány* című vígjátékát, amely az egyszerű szovjet emberek életét, munkáját és szerelmét mutatta be. Főhősét, Szergej Uszkov gárdakapitányt, Schober Ottó alakította. A darabban szerepet kaptak még Rác Miklós, Major Miklós, Till Gyula, Túróczi Erzsébet, Somogyi Éva, akiknek produkciója lenyűgözte a nézőközönséget és újságíró-

¹¹ *Vörös Zászló*, 1954. augusztus 30., 9. évf., 71. (920.) sz., 3. p.

¹² *Uo.*, 1954. január 10., 10. évf., 3. (956.) sz., 1. p.

¹³ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2140., 1–104. p.

¹⁴ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2457., 15. és 23. p.

¹⁵ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2513., 1–44. p.

¹⁶ *Vörös Zászló*, 1954. május 23., 10. évf., 41. (994.) sz., 4. p.

¹⁷ KTÁL, F. 1., op. 5., delo Nr. 2457., 1–32. p.

¹⁸ CSANÁDI: *i.m.*, 216. p.

¹⁹ KTÁL, F. P-195., op. 19., delo Nr. 51., 1–261. p.

²⁰ *Vörös Zászló*, 1954. február 7., 10. évf., 11. (964.) sz., 1. p.

kat.²¹ Néhány hónappal később, Viktor Tyipot *Veled együtt* című vígoperettjét vitte színpadra a kibővült csapat. Ők később még sok felejthetetlen estével szórakoztatták a színházkedvelőket.²²

Egyre pezsgőbbé vált a magyar irodalmi élet. A korszak magyar irodalmának egyik legismertebb képviselője Kovács Vilmos volt. A járási lap 1954. december 26-án közölte első versét *Őszi kép* címen,²³ ezután rendszeresen publikált és egyre ismertebb lett.

A tárgyalt időszakban a szovjet hatalom számos rendeletet, határozatot, törvényt fogadott el. Valamennyi vonatkozott a város lakosságára is, azokat szigorúan betartatták. Minden év áprilisában a kormány rendeletet hozott az élelmiszerek és ipari állami kiskereskedelmi áruk árainak leszállításáról. 1954-ben például a búzakenyér, makaróni 5%-kal, kávé 15%-kal, nyári ruhafélék 15%-kal, gumilábbeli 12%-kal, építkezési anyagok 10–30%-kal, gyógyszerek 15%-kal stb. lettek olcsóbbak.²⁴ Az árcsökkenésekkel valószínűleg el akarták terelni a figyelmet a mezőgazdaság, a könnyű- és élelmiszeripar gyenge teljesítményéről. A valóságban kevés volt az élelmiszer, nagyon sokszor a kenyérrét, a hús- és tejtermékekért is hosszú sorok alakultak ki.

1954-ben megkezdődött a nagy pártgabona, azaz a kukoricaprogram.²⁵ Annak sikeres termesztéséről, jövedelmezőségéről rendszeresen beszámoltak.

1954-ben megkezdett szűzföldfeltörési program is, ami kiterjedt a komoszol, vagyis a kommunista ifjúsági szövetség kárpátaljai szervezeteire is. Mint azt az SZKP KB plénumának „A szemes termény termesztés további növekedéséről az országban, valamint a szűzföldek és a parlagon heverő földek megműveléséről” határozata hangsúlyozta a szemestermény-gazdaság fejlődésének sikereitől függött a mezőgazdaság összes ágazatának további fellendülése, a lakosság és az egész népgazdaság egyre növekvő szükségleteinek kielégítése.²⁶ Az 1957. április 17-ei adatok alapján már 4727 kárpátaljai fiatal komoszol-tag dolgozott Kárpátalján kívül.²⁷ A beregszászi gépkezelő tanintézetben hat hónap alatt készítették fel a fiatalokat a traktorok és különféle traktorvontatású gépek kezelésére. A sikeres gépkezelői vizsga után Kazahsztán, Szibéria és az Urál-vidék parlagon heverő földjeinek megművelésére küldték őket, hogy „élelmiszerbőséget és nyersanyagbőséget teremtsenek Hazájuknak.”²⁸ A Beregszászi Mezőgazdasági Gépesítési Szakiskola végző-

²¹ *Uo.*, 1954. szeptember 2., 10. évf., 70. (1023.) sz., 4. p.

²² SÁNDOR László – BOTKA Ferenc: A Kárpát-ukrajnai magyar könyvkiadás bibliográfiája 1945–1960, *Irodalomtörténet, A Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóirata*, 49. évf., 3. sz., 1961, 363. p.

²³ *Vörös Zászló*, 1954. december 26., 10. évf., 103. (1056.) sz., 3. p.

²⁴ *Uo.*, 1954. április 1., 10. évf., 26. (979.) sz., 1. p.

²⁵ KTÁL, F. P-179., op. 1., od. zb. 2776., 1–116. p.

²⁶ *Vörös Zászló*, 1954. április 1., 10. évf., 26. (979.) sz., 1. p.

²⁷ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 3029., 54. p.

²⁸ *Vörös Zászló*, 1954. április 11., 10. évf., 29. (982.) sz., 1. p.

seinek többségét Kazahsztánba irányították.²⁹ A hosszú útra *önként* jelentkezőket ünnepélyesen búcsúztatták. A sajtóban hangzatos cikkeket jelentettek meg a program előnyeiről és a fiatalok lelkesedéséről. A várt sikerek azonban elmaradtak.³⁰

A fiatalok többsége csak hosszú évek múlva jöhetett haza. Akárcsak azok, akik szintén „önkéntes kérvények benyújtása” által Donbász bányáiba utaztak munkára úgynevezett *Komszomol útlevéllal*.³¹ Nem győzték hangsúlyozni, hogy a jelentkezők között nagy a verseny, a túljelentkezés.³²

1955 január 11-én jelent meg az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsának rendelete „A kolhozi és szovhozi vetéspusztításért való felelősségéről.” A rendelet kimondja: „[...] A Szovjet Állam nem engedheti meg, hogy az egyes állampolgárok és felelős személyek által a társadalmi és szocialista tulajdon iránt tanúsított bűnös magatartás következtében kárt szenvedjenek a szovhozok és kolhozok közösségi gazdaságai, valamint a kolhoztagok anyagi jóléte. [...] Azokat a vétkes személyeket, akik szándékosan pusztítják el a vetést, vagy készakarva okoznak kárt [...] a bíróság hat hónaptól egy évig terjedő javító-munkára ítélni, vagy pedig 1–2 évig terjedő szabadságvesztésre.”³³

1955 januárjában az SZKP KB plénümán maga Hruscsov számolt be az állattenyésztésben uralkodó helyzetről majd határozat született arról, hogy fel kell lendíteni az állattenyésztést, jelentősen ki kell szélesíteni a takarmánytermesztést, gépesítést, állattenyésztési helyiségek építését stb. A plénüm szükségesnek tartotta, hogy a „terv alapjául azt a feladatot kell venni, mennyi állattenyésztési termék termelendő a 100 hektár mezőgazdasági föld után.” Kimondták, hogy a „központosított ellátás gyakorlatában nagy hibákat követtek el.” Elhangzott a javaslat, hogy a mezőgazdaságban a fejlődés végett a központosított irányítás helyett tágabb teret kell biztosítani a helyi kezdeményezéseknek.³⁴ Bár nagyon jól látták, hogy az erős központosítás végett a fejlődés megrekedt, és szóban be ismerték azt, a gyakorlatban semmilyen lépést nem tettek a helyzet javítására.

1955. február 27-én választásokat tartottak az USZSZK Legfelsőbb Tanácsában, valamint a helyi tanácsokban, vagy, ahogy nevezték szovjetekben.³⁵ A járási tanács 60 képviselője közül 22 volt magyar nemzetiségű.³⁶ A városi tanácsban pedig az 59 képviselőből 20 volt magyar.³⁷

²⁹ *Uo.*, 1958. május 14., 14. évf., 57. (1510.) sz., 2. p.

³⁰ KTÁL, F. P-1545., op. 1., ed. hr. 93., 28. p.

³¹ *Vörös Zászló*, 1955. május 22., 11. évf., 41. (1088.) sz., 1. p.

³² *Uo.*, 1955. június 5., 11. évf., 45. (1102.) sz., 1. p.

³³ *Uo.*, 1955. január 23., 11. évf., 7. (1064.) sz., 1. p.

³⁴ *Uo.*, 1955. február 6., 11. évf., 11. (1068.) sz., 1. p.

³⁵ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2679., 1–105. p.

³⁶ *Vörös Zászló*, 1955. március 6., 11. évf., 19. (1076.) sz., 2. p.

³⁷ *Uo.*, 1955. március 6., 11. évf., 19. (1076.) sz., 3. p.

1955 májusában rendelet jelent meg „A kolhozisták valamint Gép- és Traktorállomások traktorbrigád-dolgozói érdekeltségének fokozásáról a kukoricatermés növelésében 1955-ben” címmel. Többek között javasolták a kolhozoknak, hogy a közgyűlések határozata alapján, a „kolhoztagoknak és a GTÁ-k traktorbrigád-dolgozóinak a kukoricatermesztés növelésében való érdekeltségének fokozása céljából a munkaegységekre járó díjazáson felül, adják ki a kukorica terméshozamának 15 százalékát.”³⁸

Ami a háztáji gazdaságokat illeti, azok továbbra is kiszolgáltatott helyzetben maradtak. 1955 augusztusában például megtiltották az otthoni állatvágásokat a vágóhidak 6 kilométeres körzetében. A rendelet megszegőit 100 rubelig terjedő pénzbírsággal vagy egy hónapig terjedő javítómunkával büntették levágott állataikat elkobozták. Ennek ellenére Beregszászban rengeteg volt a *fekete vágás*.³⁹

Az 1950–1960-as években a szovjet vezetés Kárpátalját gyümölcsös- és szőlőskertekkel lepte el. Az Ukrán Kommunista Párt számos határozattervezetet küldött a megyei végrehajtó bizottsághoz, hogy növelni kell a gyümölcsösök és szőlőültetvények területét, annak ellenére, hogy számos kolhoz- és járásvezető, így a beregszászi vezetés is, levélben reagált, hogy a tervek irreálisak, nem megvalósíthatóak.⁴⁰

1955 októberében például az UKP KB elnöksége határozatot hozott „A terület kolhozaiban és szovhozaiban a szőlészet továbbfejlesztésére irányuló intézkedésekről”. Ennek alapján 1956–1961 között a beregszászi járásban 1200 hektár új szőlőt kellett telepíteni. Ugyanakkor két év alatt pótolni kellett úgy a kolhozokban, mind szovhozokban a megritkult ültetvényeken a hiányzó tőkéket. Nem kevesebb, mint 2 millió 530 ezer tőke pótlásáról volt szó. Főként az európai fajták – Traminer, Leányka, Rizling, Furmint stb. nagy előnyét hangsúlyozták az Izabellával szemben.⁴¹ A feladat végrehajtása irreális volt, főként, hogy hiányoztak a szükséges feltételek és eszközök, így a határozat a helyzeten szinte semmit nem javított.

1955. novemberében egy kiállítás keretében a Kultúrházban a műkedvelők megcsodálhatták több fiatal festő munkáit. Többek között Varga János – *Az erdő mélyén, Baktai Tanya, Borzavai függőhíd* című – festményeit, Haba Eleonóra – *A hősök emlékműve, Kvaszovói utca, Verhovinai nyár, Hegyi tó* című – pasztelljeit, Joanovics Pál *Erdei út*, Garanyi József *Öreg fa* című munkáit. Azonban többen kritikával illették őket, mivel azok főként portrét, csendéletet, tájképet mutattak be és elmaradt „az emberek, boldog jelenünk alkotói, a kommunizmus építői mindennapi élete ábrázolása, a kolhozmezőkön, szőlőkben, építkezéseken folyó munkálatok [...] a kapitalizmus igája alóli felszabadulás, Szovjet-Ukrajnával való egyesülésért folytatott harc [...]”⁴²

³⁸ *Uo.*, 1955. május 26., 11. évf., 42. (1099.) sz., 1. p.

³⁹ CSANÁDI: *i.m.*, 220. p.

⁴⁰ KTÁL, F. P-179., op. 1., od. zb. 2801., 26. p.

⁴¹ *Vörös Zászló*, 1955. október 2., 11. évf., 79. (1136.) sz., 3. p.

⁴² *Uo.*, 1955. november 13., 11. évf., 91. (1148.) sz., 2. p.

1955 novemberében a városban is nagy fényűzéssel ünnepelték „Kárpátalja szovjet Ukrajnával való újraegyesülésének 10. évfordulóját.”⁴³

1956. február 14–25. között megtartották a SZKP KB 20. Párkongresszusát.⁴⁴ Jelen voltak a Nagy Kreml Palotában a hatalmas Szovjet Állam minden részéből az ipari és mezőgazdasági élen járók, állami és pártfunkcionáriusok, tudósok, a Szovjet Hadsereg és Flotta képviselői, az irodalom és művészet pártközeli dolgozói.⁴⁵ A záróülésről közleményt adtak ki. E szerint egyhangúan jóváhagyták az irányelveket az SZSZKSZ népgazdasága fejlesztése 1956–1960. közötti hatodik öt éves tervére vonatkozólag.⁴⁶ Arról, hogy a Párkongresszuson Hruscsov beszédet tartott Sztálin személyi kultusza ellen a sajtó hallgatott. Csak 1956. június 30-án jelent meg az SZKP KB határozata „A személyi kultusz és következményeinek leküzdéséről”.⁴⁷ 1956. február végétől az SZKP 20. kongresszusával kapcsolatos felvonulások, beszámoló gyűlések és beszédek sorozata zajlott minden járásban, településen, így Beregszászon is.⁴⁸ Valamint ez volt a témája az 1956. március 20-án megtartott UKP Beregszászi Járási Bizottsága plénumának is.⁴⁹

Az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége 1956. március 8-i rendelete értelmében, a hatalom a dolgozók anyagi helyzetének enyhítésére 1956. áprilisától hat órára csökkentette a munkaidőt a szabadnap és ünnepnap előtti napokon. A rendelet nem vonatkozott a napi hat vagy kevesebb órát dolgozókra. A megszakítás nélkül működő üzemekben, vagy olyan munkáágakban, ahol a termelés feltételei miatt lehetetlen volt bevezetni a csökkentett munkaidőt, négy szabadnap és ünnepnap előtt ledolgozott nyolcórás munkanapért pótlólagosan járt egy szabadnap. Időbér esetén a munkabér teljes munkanapért, darabbér esetén az elvégzett munkának megfelelően járt.⁵⁰

Az SZKP KB, és az SZSZKSZ Minisztertanácsa 1956. március 15-én határozatot jelentetett meg „A mezőgazdasági artel alapszabályáról, valamint a kolhozi termelés megszervezésében és a kolhozok ügyeinek igazgatásában a kolhoztagok kezdeményezéseinek további kifejtéséről.”⁵¹ A határozat hangsúlyozta, hogy rendezni kell a háztáji földrészlegek kiutalási rendjét: „azoknak a kolhozista családoknak, amelyekben a kolhozban nem dolgozó vagy a kolhoz közösségi gazdaságának munkájában elégtelenül résztvevő munkaképes kolhoztagok vannak, kisebb háztáji részlegei legyenek, mint azoknak a kolhozista családoknak, akik lelkiismeretesen dolgoznak a kolho-

⁴³ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2649., 92. p.

⁴⁴ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2809., 1–15. p.

⁴⁵ *Vörös Zászló*, 1956. február 16., 12. évf., 14. (1175.) sz., 1. p.

⁴⁶ *Uo.*, 1956. február 26., 12. évf. 17., (1178.) sz., 3. p.

⁴⁷ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2810., 5–9. p.

⁴⁸ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2875. 1–53. p.

⁴⁹ *Vörös Zászló*, 1956. március 22., 22. évf., 24. (1185.) sz., 3. p.

⁵⁰ *Uo.*, 1956. március 11., 12. évf., 21. (1182.) sz., 1. p.

⁵¹ *Uo.*, 1956. március 15., 22. évf., 21. (1183.) sz., 1. p.

zokban. Ugyancsak nem szabad megengedni a háztáji földalap növelését a kolhoz közösségi földjei rovására, hanem ellenkezőleg, annak csökkentésére kell törekedni.” A határozat kitért a magántulajdonban lévő jószágtartásra, a jövedelemelosztására, kolhozélet kérdéseire, a politikai és szervezői munka színvonalának emelésére a kolhozügyek kérdéseiben stb. A határozat rendelkezett „a kolhoztagok havi előlegezéséről és a kolhozokban a havi pótdíjazásról,” a kolhozisták érdekeltségének növelését várva ettől.⁵²

1956. március 22-én, Beregszászon gazdasági konferenciát tartottak a kolhoztermelés kérdéseiről, amelyen megvitatták a mezőgazdasági termékek egy egysége termesztésére fordított munkabefektetés csökkentésének módjátát. A felszólalásokban hangsúlyozták, hogy a terméseredményektől függően kell díjazni a munkát.⁵³

1956. május 1-én, Beregszászon az ünnepi gyűlést még a Vorosilov téren tartották meg, ahol akkor még ugyan állt Sztálin szobra, de azt már nem koszorúzták meg. Felszólalt: Kohutics – a Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága elnöke, Bubrják – a Beregszászi Járási Pártbizottság titkára, Scsadej – a Beregszászi Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága elnöke. Az olvasók pedig arról tájékozódhattak az újságból, hogy mekkora mértékben teljesítettek terven felül a városban működő ipari üzemek.⁵⁴

1956. május 11-én az SZSZKSZ Minisztertanácsa törvénytervezetet nyújtott be az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsához az állami nyugdíjakról. A tervezet értelmében állami nyugdíj öregség, rokkantság, vagy az eltartó személy elvesztése esetében állapítható meg adómentesen. A férfiak 60 éves koruk betöltését követően legalább 25 évi szolgálat után, illetve a nők 55 éves koruktól mehettek nyugdíjba, 20 évi szolgálati időt követően. A nyugdíjakat az átlagos havi keresethez viszonyítva állapították meg az alábbiak szerint: 350 rubelig terjedő havi kereset után – 100%; 500 rubelig – 85%; 600 rubelig – 75%; 800 rubelig – 65%; 1000 rubelig – 55%; 1000 rubel feletti havi kereset esetén 50%-os nyugdíj járt. A havi minimális öregségi nyugdíjat 300, a maximálisat 1200 rubelben állapították meg.⁵⁵ Emellett a rokkantsági nyugdíjakat is meghatározták. A törvénytervezett 1956. október 1-én vált törvényerejűvé és lépett életbe.

1956. szeptember 8-án megjelent az SZSZKSZ Minisztertanácsa, az SZKP KB és a Szovjetunió Központi Szakszervezeti Tanácsának határozata „Az alacsony fizetésű munkások és alkalmazottak munkabérének emeléséről”, amely 1957. január 1-től lépett hatályba. Ennek értelmében a közvetlenül az ipari üzemekben, építkezési, közlekedési és hírközlési üzemekben foglalkoztatott munkásoknak és alkalmazottaknak havonta legalább 300–350 rubel munkabér járt. A többi munkás városokban és munkástelepeken legalább 300, a falvakban pedig legalább 270 rubel fizetést kapott. Emellett törölték a tanulók

⁵² KTÁL, F. P-179., op. 1., od. zb. 4381., 13.

⁵³ *Vörös Zászló*, 1956. március 25., 22. évf., 25. (1186.) sz., 3. p.

⁵⁴ *Uo.*, 1956. május 4., 22. évf., 36. (1197.) sz., 2. p.

⁵⁵ *Uo.*, 1956. május 11., 22. évf., 39. (1200.) sz., 1. p.

jövedelmi és nőtlenségi adóját az egyedülállók és kiscsaládosok adóját, akik havonta 370 rubel munkabért vagy ösztöndíjat kaptak.⁵⁶

1956-ban Kárpátalján már előfizethettek a magyarországi újságokra, folyóiratokra, így figyelemmel kísérhették a Budapesten végbemenő eseményeket. Ennek ellenére a helyieket váratlanul érte a forradalom kitörése. Beregszászban október végén reggeltől estig be volt kapcsolva a rádió. Mindenki feszült figyelemmel kísérte az eseményeket. A hangulat nyomott volt. A régi típusú Moszkvics, ARZ rádiókészülékek recsegve-ropogva szóltak, a Szabad Európa, Amerika Hangja, a BBC hírműsorait erősen zavarták, de azért a nehezen érthető hírfoszlányokból is sejteni lehetett, hogy Budapesten kitört a forradalom.⁵⁷

Az 1956-os forradalom idején a magyarországi eseményekről szóló riportok – amelyek a szovjet központi és a kárpátaljai sajtóban jelentek meg, vagy a rádióban hangzottak el – a figyelmet főképpen a magyar kommunisták kivégzésének, a szovjet katonák meggyilkolásának, a párt- és állami intézmények elfoglalásának eseményeire terelték.

A járási lap a forradalommal kapcsolatos első cikkét 1956. október 31-én tette közzé „A magyarországi népellenes kaland megghiúsulása” címmel, amit a *Pravda* október 28-i számából vettek át.⁵⁸ Egy teljes oldalon taglalták az eseményeket és elítélték annak cselekményeit. November 2-án pedig közzétették, az SZSZKSZ Kormányának október 30-án kelt deklarációját „A Szovjetunió és más szocialista államok közötti barátság és együttműködés fejlesztésének és további megszilárdításának alapjairól” címmel, melyben tudatták, hogy „A Magyar Népi Kormány kérelmére a Szovjet Kormány beleegyezését adta, hogy szovjet katonai alakulatok vonuljanak Budapestre abból a célból, hogy segítsenek a magyar néphadseregnek és a magyar hatóságoknak a rend helyreállításában.”⁵⁹

Október 23-án Beregszászban minden csendes volt, de már másnap nagyobb katonai egységek érkeztek a városba és a tankok, tehergépkocsik Bocskai, a Hmelnickij utcán át Asztélyon keresztül a magyar határ felé vonultak. Nyilvánvaló volt, hogy a szovjet hadsereg a magyar forradalom fegyveres leverésére készült. Amikor a magyar rádió bejelentette, hogy a szovjet csapatokat kivonják Magyarországról a beregszászi lakosoknak efelől kétségei voltak, hiszen Beregszászban egy pillanatig sem csökkent a Magyarország felé tartó tankok áradata, visszafelé pedig ezekben a napokban egyetlen tank sem haladt át a városon.⁶⁰

⁵⁶ *Uo.*, 1956. szeptember 12., 22. évf., 92. (1253.) sz., 1. p.

⁵⁷ Interjú Csanádi Györggyel, aki 1951-től a *Vörös Zászló* beregszászi járási lap fordítója, rovatszerkesztője, 1957-től pedig főszerkesztője volt. Az interjút készítette a szerző 2002. július 7-én.

⁵⁸ *Vörös Zászló*, 1956. október 31., 22. évf., 113. (1274.) sz., 4. p.

⁵⁹ *Uo.*, 1956. november 2., 22. évf., 114. (1275.) sz., 1. p.

⁶⁰ Interjú Csanádi Györggyel, 2002. július 7.

A beregszászi járási lakosság körében végzendő nevelőmunka erősítése céljából, a területi központból a járásba irányítottak 6 lektort, akik előadásokat tartottak az embereknek. Ezek, valamint a járási pártbizottság tagjai október végén és november elején, a beregszászi járásban 26 előadást tartottak és 72 beszámolót. Ezen kívül mintegy 100 előadást olvastak fel a falusi lektorok is. November 4-én a járás minden településén beszélgetéseket folytattak a lakossággal, azzal a céllal, hogy megmagyarázzák a lakosságnak a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány programbejelentését.⁶¹

A jelenlegi tények szerint Kárpátalja jelentős szerepet töltött be a forradalom idején. Többek között felvonulási terepként szolgált a szovjet tankoknak, Ungváron rendezkedett be az a politikai hadiszállás, amely kapcsolatot tartott fent Budapest és Moszkva között, és fogadta az 56-os forradalom deportáltjait – a jelenlegi kutatásaim szerint több mint ezer főt – a helyi börtönben.⁶²

1957. január 18-án az SZKP KB és a Szovjetunió Minisztertanácsa terjedelmes, azaz a teljes aznapi újságot kitöltő „A kolhozistákhoz és kolhozistatókhoz, a GTA- és szovhozmunkásokhoz, a párt-, szak- és komszomol szervezetekhez, a szovjet- és mezőgazdasági szervekhez, szakemberekhez és valamennyi mezőgazdasági dolgozóhoz” című felhívással fordult a néphez. Ebben hosszasan ecsetelte a sikereket, amit az ország dolgozói „a XX. Pártkongresszus határozatain fellelkesedve a párt vezetésével értek el.” Azonban beszámolnak kudarcokról is, aminek okát a vezető káderek hozzá nem értésében látták. „Az egyes kolhozokban nem hogy javult volna a helyzet, hanem még rosszabbodott is. Ez annak volt a következménye, hogy nem mindenütt jártak el lelkiismeretesen az elnökkáderek kiválasztásában és hogy számos kolhozba gyenge, kezdeményezés nélküli embereket, olykor pedig olyan embereket ajánlottak, akik egyszerűen nem akarták becsületesen teljesíteni a rájuk bízott nagy és megtisztelő feladatot. A kolhozelnöki munkára kiküldöttek között olyanok is vannak, akik ideiglenes embereknek érzik magukat. Kultúrált, munkakörét ismerő és munkáját szíven viselő kolhozelnök nélkül nem lehet fellendíteni a kolhozgazdaságot.”⁶³

Ez volt jellemző Beregszászon is. A szakemberek hiánya a teljes hruscsovi időszakban általános jelenség volt. Az SZKP KB 1955. március 25-én hozott határozata értelmében a kolhozok vezetőinek megerősítése céljából Ukrajna különböző városaiból 30 ezer önkéntest küldtek ki az elmaradott kolhozok irányítására. Ez a mozgalom *harmincezresek* néven vált ismertté. Közülük Kárpátalja kolhozaiba a felzárkóztatás céljából 506 fő érkezett,⁶⁴ akik közül 78-an

⁶¹ KTÁL, F. 15., op. 15., ed. hr. 13., 82. p.

⁶² Ukrajna Állambiztonsági Szolgálat Kárpátalja Megyei Igazgatóságának Levéltára, F. 1., op. 1., delo Nr. 1-22.

⁶³ *Vörös Zászló*, 1957. január 18., 13. évf. 8. (1307) sz., 1-4. p.

⁶⁴ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 2639., 127. p.

kolhozvezetők, vagy kolhozvezető-helyettesek lettek.⁶⁵ Az új kolhozelnökök jelentős része azonban nem tudta megoldani a helyi problémákat. A távoli vidékekről érkezett, idegen *vezetőszakemberek*, akik gondolkodás nélkül teljesítették a felsőbb mezőgazdasági szervektől kapott parancsokat, nem értették az emberek, vagy a gazdaság valós gondjait, meglátásait, problémáit, a magyarok lakta településeken a helyzetet súlyosbította, hogy a vezetők többsége egyáltalán nem ismerte a magyar nyelvet.

Az említett felhívás rámutatott arra, hogy „az állati termékek termelésének, különösen a tejtermelés növelésében elért sikerek, mindenekelőtt a kukoricavetések kibővítése terén végzett nagy munka eredményei”, ezért kukoricatermelés növelését irányozták elő. „A kukorica minden járásban nő, feltéve, ha szeretettel és figyelemmel veszik körül.” – olvasható a felhívásban.⁶⁶ A *mezők királynőjének* becézett kukorica vetésterülete nagyban megnövekedett. Megműveléséhez azonban nem volt elegendő gép, műtrágya, gyomirtó-szer stb., így a várva várt siker elmaradt.⁶⁷

1957. március 3-án a helyi tanácsok választásának napján a beregszásziak 33 magyar képviselőt delegáltak a járási, közel negyvenet a városi tanácsba.⁶⁸ Először fordult elő, hogy a járásban a helyi tanácsok képviselőinek több mint fele magyar volt.⁶⁹

A szovjetítés révén 1950-re Kárpátalján teljesen megszűnt a magánszektor. A terménybeszolgáltatáson, kolhozosításon túl a dolgozók bérének egy részét lefoglalták államkölcsonként, amit az emberek *önként*, legtöbbször készpénzben adtak az ország ipari fejlesztésére az ötéves terv teljesítésére, a népgazdaság újjáépítésének és fejlesztésének céljait szolgálva.⁷⁰ Az államkölcsonkötvény azonban minden évben komoly anyagi gondot okozott a dolgozóknak, ezért 1957. április 10-én a járási lapban megjelent Hruscsov bejelentése, miszerint „1958-tól kezdődően meg kell szüntetni az államkölcsonök kibocsátását.”⁷¹

A Világifjúsági Találkozóra Beregszászban 1957. április 28-án került sor. Előzetesen mindenütt helyi ifjúsági találkozót rendeztek. Összegyűltek a város és falvak műkedvelő csoportjai, hogy megmutassák tehetségüket. Április 27-én indultak el öt irányból Beregszász felé a staféták a város stadionjába. A pompás ünnepségen az összesített énekkart a butorkombinát fúvószenekarra kísérte, Huszti József karmester vezetésével.⁷²

⁶⁵ БЛОУСОВ, В. et al.: *Написи історії Закарпатської обласної партійної організації*, Ужгород, 1980, 189. p.

⁶⁶ *Vörös Zászló*, 1957. január 18., 13. évf., 8. (1307) sz., 3. p.

⁶⁷ *Uo.*, 1957. január 23., 13. évf., 10. (1309) sz., 3. p.

⁶⁸ *Uo.*, 1957. március 8., 13. évf., 29. (1328) sz., 2. p.

⁶⁹ CSANÁDI: *i.m.*, 231. p.

⁷⁰ KTÁL, F. P-1., op. 1. od. zb. 12. 62. p.

⁷¹ *Vörös Zászló*, 1957. április 12., 13. évf., 44. (1243.) sz., 2. p.

⁷² *Uo.*, 1957. április 28., 13. évf., 51. (1350.) sz., 3. p.

1956. május 31-én tették közzé az új feladatot: „A legközelebbi évek során utolérjük az USA-t az egy lakosra jutó hús-, tej- és vajtermelés terén.”⁷³ Néhány nappal később, 1957. június 5-től „400-ért és 100-ért” szlogennel indították az új kampányt, miszerint minden 100 hektárra 400 mázsa tejet és 100 mázsa húst kell termelni országos viszonylatban.⁷⁴ Ez a két szám ezek után rendszeresen megjelent az újságokban.

Május végén a város festőművészeinek minden korábbinál nagyobb kiállítását tekinthették meg az érdeklődők, azaz hét festő 130 művét, főként etűdöket, vázlatokat.⁷⁵

A városban 1957-ben már jól működött a közétkeztetés, azaz egy vendéglő, 9 étkeзде, 14 falatozó, 5 büfé, 5 iskolai büfé, önkiszolgáló étkeздек működtek.⁷⁶ 1957 május 19-én cukrászda is nyílt, ahol különféle ízletes süteményeket, csokoládékat, fagyaltot, kávét, szörpöket stb. lehetett kapni. Az edényárusító üzletben önkiszolgáló részleg működött, így hosszasan is válogathattak a vásárlók anélkül, hogy feltartották volna az elárusítót, akik így több figyelmet tudtak fordítani a vásárlóknak az elektromossági eszközökkel és más árucikkekkel való kiszolgálására. Emellett a könyvüzletekben is egyre nagyobb lett a forgalom.⁷⁷ Nagy szenzáció volt a városban az 1958 májusában megnyílt diétás étkeзде, ahol szakemberek felügyelete alatt készítették az orvosok által javasolt, naponta 10–15 féle különböző diétás ételleket, Csehil főszakács segítségével. Itt a diétásoknak az étkezésükkel kapcsolatban lehetőségük volt kikérni a szakorvos tanácsát is.⁷⁸

A járásban egy központi és 16 takarékpénztár ügynökség működött, ahová egyre többen helyezték el pénzüket.⁷⁹

A város mozi kedvelői 1958 nyaratól a Puskin filmszínházban már szélesvásznú mozit nézhetek.⁸⁰

1957. decemberében ünnepelték meg a Járási Kultúrházban az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság 40. évfordulóját.⁸¹

1958. február 14-én, a Kárpátontúli területi, valamint járási végrehajtó bizottság határozata értelmében közlemény jelent meg, hogy 1958-ban saját kívánságukra családok települhetnek át a Krími terület sok földdel rendelkező kolhozaiba és szovhozaiba, valamint a kazahsztáni szűzföldekre. „Az elmúlt években járásunkból számos kolhozista és munkáscsalád költözött át Ukrajna déli járaiba és Kazahsztánba. Nem régen a berehovói járásból 5 család

⁷³ *Uo.*, 1957. május 31., 13. évf., 64. (1363.) sz., 1. p.

⁷⁴ *Uo.*, 1957. június 5., 13. évf., 66. (1365.) sz., 2. p.

⁷⁵ *Uo.*, 1957. május 29., 13. évf., 63. (1362.) sz., 4. p.

⁷⁶ *Uo.*, 1956. október 24., 13. évf., 110. (1271.) sz., 3. p.

⁷⁷ *Uo.*, 1957. június 7., 13. évf., 67. (1366.) sz., 4. p.

⁷⁸ *Uo.*, 1958. május 7., 14. évf., 54. (1507.) sz., 3. p.

⁷⁹ *Uo.*, 1958. március 21., 14. évf., 35. (1485.) sz., 3. p.

⁸⁰ *Uo.*, 1958. augusztus 13., 14. évf., 96. (1549.) sz., 2. p.

⁸¹ *Uo.*, 1957. december 25., 13. évf., 152. (1451.) sz., 1. p.

települt át a dzsankolszki járási Március 8 szovhozba. Járásunkból jelenleg is a Krimi területi Sztaro-krimi járás hegyaljai vidékére lehet áttelepülni [...].”⁸² – számolt be a lehetőségekről M. Velicskánics, a területi munkásszervezési hivatal járási megbízottja. Mivel a családok nem voltak motiváltak, hogy áttelepüljenek,⁸³ számos kedvcsináló kedvezményt kínáltak számukra,⁸⁴ mint például: ingyenes utaztatást, vagyonszállítást, házat, pénzsegélyt, munkát, élelmiszerkölcsonyt, felmentést a mezőgazdasági adók alól, stb. Ezekre az *áttelepülő jegy* adott jogosultságot.⁸⁵ Azonban önként senki sem költözött.

1958. február 26-án a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete értelmében Kárpátalját Lenin-rendjellel tüntették ki.⁸⁶ „A dolgozók nagy örömmel fogadták az örvendetes hírt, hogy területünket a kalászosok, szőlő és gyümölcs terméshozamának fokozásáért, a tej-, hús- és gyapjú termelésében és készletezésében elért sikerekért Lenin-rendjellel tüntették ki. A Lenin-rendjel nem csak kitüntet, de kötelez is arra, hogy ebben az évben még jobban dolgozzunk.”⁸⁷ – vehették tudomásul az olvasók. Ezután népes tömeggyűléseket tartottak, hogy köszönetüket fejezzék ki a magas kormány-kitüntetésért a Kommunista Pártnak.⁸⁸

A SZKP Központi Bizottságának 1958. február 25–26-án megtartott plénuma határozatot hozott „A kolhozrendszer továbbfejlesztéséről, valamint a gép- és traktorállomások átszervezéséről.”⁸⁹ Ennek értelmében felszámolták a gép- és traktorállomásokat, gépeiket, műszaki eszközeiket pedig felajánlották megvásárlásra a kolhozoknak. Ezzel megszűnt az a már régen tarthatatlanná vált helyzet, hogy a traktorok és a gépek a Gép és Traktorállomások (GTÁ) tulajdonában voltak, a gépkezelők pedig bér munkát végeztek a kolhozokban.⁹⁰ A GTÁ-k átszervezése eredményeképpen bővült a mezőgazdaság kapcsolata az iparral. A Beregszászi Gép- és Traktorállomáson több mint 60 munkás dolgozott, akiknek zöme belépett a kolhozokba.⁹¹ Kétségtelen, hogy ezzel javult ugyan a gépállomány kihasználtsága, elegendő gép azonban nem volt.

1958. március 16-án a SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsának soron következő választásán⁹² a beregszászi járás képviselőjelöltje F. Canykó volt.⁹³

⁸² *Uo.*, 1958. február 14., 14. évf., 20. (1473.) sz., 4. p.

⁸³ KTÁL, F. P-1545., op. 1., ed. hr. 87., 31. p.

⁸⁴ KTÁL, F. P-1545., op. 1., ed. hr. 87., 32. p.

⁸⁵ KTÁL, F. P-1545., op. 1., ed. hr. 87., 36–37. p.

⁸⁶ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 3213., 1–15. p.

⁸⁷ *Vörös Zászló*, 1958. március 2., 14. évf., 27. (1480.) sz., 1. p.

⁸⁸ *Uo.*, 1958. március 5., 14. évf., 28. (1481.) sz., 2. p.

⁸⁹ *Uo.*, 1958. március 5., 14. évf., 28. (1481.) sz., 1. p.

⁹⁰ *Uo.*, 1958. március 7., 14. évf., 29. (1482.) sz., 2. p.

⁹¹ *Uo.*, 1958. március 7., 14. évf., 29. (1482.) sz., 2. p.

⁹² *Uo.*, 1958. február 12., 14. évf., 19. (1472.) sz., 1–3. p.

⁹³ *Uo.*, 1958. február 28., 14. évf., 26. (1479.) sz., 1. p.

1959. január 15–22. között a Szovjetunióban országos népszámlálást tartottak. A kérdőíveken 15 kérdés szerepelt, közöttük a nemzetiségre, anyanyelvre, foglalkoztatottságra, végzettségre vonatkozó kérdések is. A népszámlálás adatai alapján Kárpátalja lakossága 920 200 fő volt.⁹⁴ Közülük magyarok 146 247 fő, azaz a lakosság 15,9%-a.⁹⁵ Az adatok szerint csak a beregszászi járásban volt abszolút, mintegy 85%-os többségben a magyar lakosság, az egyetlen magyar többségű város pedig Beregszász volt.⁹⁶

1959. március 1-én választásokat tartottak az USZSZK Legfelsőbb Tanácsába.⁹⁷ A megválasztottak névsora a címlapon szerepelt 1959. március 6-án.⁹⁸

1959. július 14-én a Hősök terén végleges helyére került a járási könyvtár, ami számos rendezvénynek, író-olvasó találkozóknak adott otthont. A 45 ezer kötetten kívül 63 belföldi és külföldi újság és folyóirat közül választhatott az olvasó, ebből 19 magyarországi kiadvány is volt. A magyar könyvek száma pedig meghaladta a 14 500 kötetet.⁹⁹

1959. augusztus 7-én visszaérkezett a Bécsi 7. Világifjúsági Találkozóról a szovjet küldöttség. Az ukrán–magyar határon több száz beregszászi várta a fiatalokat és kísérte a vasútállomásra, ahol a téren gyűlést tartottak, melyen A. Kiricsenko, majd M. Holub, az SZSZKSZ küldöttségének tagja mondott beszédet. Ezt követően a Voronyezsi Orosz Népi Énekkar adott hangversenyt.¹⁰⁰

1959. szeptemberében a 21. Párkongresszus elvárásainak teljesítésére, a hústermelés növelése céljából vízi-szárnyasokat kezdtek el tenyészteni, azaz 2000 libát és kacsát a Vérke-csatorna mellett kialakított farmon, de tyúkokat is tartottak, így 70 mázsa hústöbblettel akartak hozzájárulni a népgazdaság fejlesztéséhez.¹⁰¹

1959. szeptember 22-én, Beregszászon elindult az első városi autóbuszjárat, a város különböző részeit és közeli falvakat összekötő útvonalon.¹⁰² Október első napjaiban pedig Ungvár–Beregszász között is új autóbuszjárat indult Csapon keresztül, naponta kétszer közlekedve.¹⁰³

1959. október 12-én nyílt meg a Kultúrházban a város képzőművészeinek hagyományos őszi tárlata, rengeteg új alkotással. Garanyi József (*Cséplés, Fetelep*), Varga János (*Fenyőerdő, Hegyi patak*), Deli Miklós (*Pihenő, Útmunkás*)

⁹⁴ MOLNÁR D. István: *Perifériáról perifériára. Kárpátalja népessége 1869-től napjainkig*, MTA TK Kisebbségkutató Intézet, Kalligram, Budapest, 2018, 102–110. p.

⁹⁵ MOLNÁR József – MOLNÁR D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*, PoliPrint, Ungvár, 2005, 9. p.

⁹⁶ CSANÁDI: *i.m.*, 229. p.

⁹⁷ KTÁL, F. P-179., op. 19., ed. hr. 64., 1–45. p.

⁹⁸ *Vörös Zászló*, 1959. március 6., 15. évf., 28. (1634.) sz., 1. p.

⁹⁹ CSANÁDI: *i.m.*, 235. p.

¹⁰⁰ *Vörös Zászló*, 1959. augusztus 14., 15. évf., 96. (1702.) sz., 4. p.

¹⁰¹ *Uo.*, 1959. szeptember 2., 15. évf., 104. (1710.) sz., 3. p.

¹⁰² *Uo.*, 1959. szeptember 23., 15. évf., 111. (1719.) sz., 4. p.

¹⁰³ *Uo.*, 1959. október 9., 15. évf., 120. (1726.) sz., 4. p.

képei mellett először láthatta a közönség Horváth Anna keramikus alkotásait (*Ülő kamasz, Mese, Harmonikás, Sepregető asszony*),¹⁰⁴ aki hamarosan Ukrajna Érdemes Művésztévé vált és Beregszász kulturális életének meghatározó egyénisége lett.¹⁰⁵

Jól működő, úgynevezett társadalmi bíróságok jöttek létre minden üzemben, akik elítélték a társadalomellenes cselekedeteket, mint például a részegség, verekedés. A bűnösnek az egész település előtt kellett felelnie a tetteiért. Úgy vélték, hogy ez a bíróság – amely választott tagokból álltak – a tömegek nevelésének igen hatásos formája, mivel az azon résztvevő emberek saját szemükkel látták és fülükkel hallották, hogy milyen „felháborodással lépnek fel a becsületes polgárok a szocialista törvényesség megsértői ellen”. Emellett nagy feladata volt a népi osztagoknak is. Az ő kötelességük volt feltárni a szocialista törvényesség megsértésének tényeit és tárgyalás végett átadni a társadalmi bíróságoknak.¹⁰⁶

1959. október 28-án törvénytervezetet tettek közé „A társadalom szerepének növeléséről a szovjet törvényesség és a szocialista együttélés szabályainak megértése elleni harcban”¹⁰⁷ címmel. Ennek célja az volt, hogy az önkéntes népi rendfenntartó szervek, a társadalmi bíróságok, a társadalmi felügyelőségek és más olyan öntevékeny szervek tevékenységét fejlesszék, amelyek arra hivatottak, hogy az állami intézményekkel együtt megelőzzék és véget vessenek a bűncselekményeknek, illetve a törvények és a „szocialista együttélés szabályai” megsértésének.

1959. november 29-én a Népszínházban bemutatták Farkas Ferenc *Zeng az erdő* című daljátékát. Ebben a darabban mutatkozott be a beregszászi közönség előtt Faragó István, akinek partnere volt a színműben Homoki Erzsébet, de Galántha Margit és Szótér János is ekkor lépett először színpadra.¹⁰⁸

1959. december 1-én Hruscsov és az őt kísérő delegáció Budapestre utazott, a Magyar Szocialista Munkáspárt 7. kongresszusára.¹⁰⁹ A kongresszust követően, december 8-án, Kádár János visszakísérte Hruscsovot a Szovjetunióba, azaz Kárpátaljára. A csapi vasútállomáson Kádár beszédében elmondta, hogy az 56-os forradalom idején már járt Kárpátalján. „Körülbelül három évvel ezelőtt jártam ezen a vidéken, amikor a magyar nép nagy bajban volt. Azért jöttünk, hogy testvéri segítséget kérjünk a szovjet néptől. Meg is kaptuk ezt a segítséget és ezzel legyőztük az ellenforradalmat.”¹¹⁰ A találkozón jelent volt a beregszászi városi vezetés is.

¹⁰⁴ *Uo.*, 1959. október 14., 15. évf., 122. (1728.) sz., 4. p.

¹⁰⁵ CSANÁDI: *i. m.*, 236. p.

¹⁰⁶ *Vörös Zászló*, 1959. szeptember 27., 15. évf., 115. (1721) sz., 1. p.

¹⁰⁷ *Uo.*, 1959. október 28., 15. évf., 128. (1734.) sz., 1. p.

¹⁰⁸ *Uo.*, 1959. december 2., 15. évf., 142. (1748.) sz., 4. p.

¹⁰⁹ *Uo.*, 1959. december 5., 15. évf., 143. (1749.) sz., 1. p.

¹¹⁰ *Uo.*, 1959. december 10., 15. évf., 145. (1751.) sz., 1–3. p.

1959. december 10–20. között Ukrajnában megrendezték a magyar kultúra napjait. Ez alkalmából a beregszászi járás üzeimiben és kolhozaiban barátság-esteket tartottak a Magyar Népköztársaság gazdagsága és kultúrája eredményeinek ismertetésére. A klubokban és könyvtárakban fénykép- és könyvkiállításokat rendeztek, felolvasásokat tartottak a magyar nép vívmányairól, könyvnapot tartottak a magyar irodalom klasszikusainak és a kortárs magyar írók műveinek, valamint az ukrán írók magyar nyelvre fordított könyveinek árusítására.¹¹¹ A járási kultúrházban december 16-án fellépett a magyarországi művészek egy csoportja, akiket a beregszászi járás lakossága nevében Schober Ottó a járási Kultúrház igazgatója köszöntött, majd elsőként Simor András hegedűművész, a Magyar Rádió szimfonikus zenekarának szólistája, a 6. Világifjúsági Találkozó díjnyertese lépett fel.¹¹²

1960. január 14-én a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa határozatot hozott „a Szovjetunió Fegyveres Erőinek 1 millió 200 ezer emberrel való csökkentéséről.”¹¹³ Ezek után Hruscsov által meghirdetett békeoffenzíva állt a média figyelmének középpontjában.¹¹⁴ Beregszászon a leszerelt katonák egy része a Beregszászi Városi Kereskedelemnél traktoristaként vállalt munkát.

1960. januárjában az SZKP KB és az SZSZKKSZ Minisztertanácsa határozatot hozott „Az SZSZKKSZ lakossága orvosi ellátása és egészségvédelme további javításával kapcsolatos intézkedésekről.” Ennek következtében megnövelték a kórházi ágyak számát, a gyógyszerek, orvosi műszerek és más orvosi gyógykészítmények gyártását. Ezeknek a kiadásait, a határozat értelmében, a fegyveres erők csökkentése eredményeként fennmaradt pénzüsszezből kellett fedezni.¹¹⁵ A Szovjetunió Egészségügyi Minisztériuma határozatot hozott, hogy 2 hónapos kortól 20 éves korig mindenkit be kell oltani gyermekbénulás ellen, ami 1957-től nagyszámú áldozatokat szedett a vidéken is. Ezért 1960 első negyedében a járásban is megkezdték a Sabin-vakcina széleskörű alkalmazását a gyermekbénulás ellen.¹¹⁶

1960-ban az újjáépített Munkásotthonban megnyílt a járási múzeum. Fényképfelvételek, régi plakátok, a *Munkás Újság* egyes számai, számos régiség, a járás gazdaságának és kultúrájának, oktatási hálózatának rohamos fejlődését bemutató anyagok kaptak helyett a vitrinekben.¹¹⁷ Régészeti- és éremgyűjteményének alapját Horváth Ferenc magángyűjteménye képezte. A múzeum létrehozásában elvülhetetlen érdemet szereztek Deli Miklós történelemtanár, Horváth Anna szobrászművésznő, Garanyi József festőművész és sok lelkes beregszászi gyűjtő. A múzeum vezetője Horváth Anna lett.¹¹⁸

¹¹¹ *Uo.*, 1959. december 15., 15. évf., 147. (1753.) sz., 1. p.

¹¹² *Uo.*, 1959. december 19., 15. évf., 149. (1755.) sz., 4. p.

¹¹³ *Uo.*, 1960. január 21., 16. évf., 9. (1768.) sz., 2. p.

¹¹⁴ *Uo.*, 1959. szeptember 30., 15. évf., 116. (1722.) sz., 2. p.

¹¹⁵ *Uo.*, 1960. január 23., 16. évf., 10. (1769.) sz., 1. p.

¹¹⁶ *Uo.*, 1960. március 1., 16. évf., 26. (1785.) sz., 3. p.

¹¹⁷ *Uo.*, 1960. február 23., 16. évf., 12. (1782.) sz., 4. p.

¹¹⁸ *Uo.*, 1961. március 23., 17. évf., 38. (1948.) sz., 4. p.

A Trosztniki Középiskola pionírjainak kezdeményezésére az iskolákban nagy méreteket öltött a nyúltenyésztés, ahol nyúlfarmokat kellett létrehozni és nyúltenyésztő tanulói brigádok alakultak, akik szabadidejükben a nyúlfarmon tevékenykedtek.¹¹⁹

1960. március 1-én az SZSZKSZ Minisztertanácsa határozata értelmében csökkentették a kiskereskedelmi árakat. Így például villamos varrógépet – 20, fényképezőgépet – 30, vadászfegyvereket – 25, Vyatka robogót – 18%-kal.¹²⁰

A kolhozisták anyagi helyzete, ha lassan is, de javult, azonban korán sem érte el az iparban foglalkoztatottakét. Hogy erről eltereljék a figyelmet, évről-évre számos kitüntetést adtak át a mezőgazdasági dolgozóknak.¹²¹ Így például 1960 március első hetében az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének a „Kiváló Kárpátontúli dolgozó nők kitüntetése rendjelekkel és érmekkel” rendelete értelmében Beregszászon két kitüntetett is volt. Lenin-rendjelet, a legnagyobb kormánykitüntetést kapott Gábor Magda, a Ruhagyár varrórészleg mestere, valamint a Hősies Munkáért-érmes Zsitko Olena, a Bútorkombinát munkásnője.¹²²

A Párt és a Kormány már 1954-től hangoztatta, hogy felszámolja a lakáshiányt. 1960-ban „A Szovjetunió lakásépítésének fejlesztéséről” szóló rendelet értelemben például 100 lakást építettek a Ruhagyár, Gépjavító üzem, a Tégla- és Cserépgyár Élelmiszeripari Kombinát, az Ipari Kombinát, a Dohányfermentáló Üzem, az Előre Artel és más üzemek munkásai számára, valamint egy 24 lakásos ház építése és a harkoviak kezdeményezése nyomán 2–4 lakásos emeletes házak építése zajlott a Muzsalyi úton.¹²³ Szintén a Muzsalyi úton 300 gyermek befogadására alkalmas iskola-internátus építése is megtörtént 12 hektáron.¹²⁴ 1961 november második felében a Beregszászi Szőlőszovhozban a 240 személyes közös lakás építését is befejezték.¹²⁵ 1961. november 28-án, a dolgozók képviselői városi tanácsának ülésén J. Kopin, a végrehajtó bizottság elnöke „Az egyéni és üzemi lakásépítés állapota a városban” címmel beszámolót tartott. Ebből kiderül, hogy a szovjet hatalom évei alatt a városban számos új utca, lakónegyed épült. Több mint 926 család épített új lakóházat.¹²⁶

1960. május 5–7-én megtartották az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsának ötödik ülészakát, melynek fontos napirendi pontja volt a pénzreform a pénzegység megszilárdítása végett.¹²⁷ A terv szerint 1961 elejétől a pénzegység mértékarányát tízszeresére kell növelni és új pénzt forgalomba hozni. „Ez az

¹¹⁹ *Uo.*, 1960. március 12., 16. évf., 31. (1790.) sz., 3. p.

¹²⁰ *Uo.*, 1960. március 3., 16. évf., 27. (1786.) sz., 1. p.

¹²¹ KTÁL, F. 1., op. 5., delo Nr. 107., 1–143. p.

¹²² *Vörös Zászló*, 1960. március 12., 16. évf., 31. (1790.) sz., 1. p.

¹²³ *Uo.*, 1960. január 26., 16. évf., 11. (1770.) sz., 3. p.

¹²⁴ *Uo.*, 1958. május 21., 14. évf., 60. (1513.) sz., 2. p.

¹²⁵ *Uo.*, 1961. november 25., 17. évf., 141. (2053.) sz., 2. p.

¹²⁶ *Uo.*, 1961. november 30., 17. évf., 143. (2055.) sz., 2. p.

¹²⁷ KTÁL, F. 1., op. 5., delo Nr. 93., 1–47. p.

intézkedés semmilyen veszteséget nem jelent sem a lakosság sem az állam számára. A pénzegység megszilárdulása azt jelenti, hogy a mostani színvonalhoz képest, tízszeresére csökkennek az összes nagykereskedelmi, felvásárlási és kiskereskedelmi árak, valamint az összes közszolgáltatási díjak: lakbérek és kommunális közszolgáltatások, az összes közlekedési díjak, postai szolgáltatások, a színházi és mozijegyek, stb. Egyidejűleg ugyanilyen arányban, vagyis 10:1, számítják át a lakosságnak az államtól, az állami és szövetkezeti üzemektől, a szervezetektől és kolhozoktól kapott pénzbeli jövedelmét, a munkabért, a kolhoztagok munkabérének, a nyugdíjak, segélyek, ösztöndíjak formájában, stb. Hogy a lakosságnak kényelmes legyen a beváltás, elegendő időt szabnak ki – három hónapot.”¹²⁸ – állt pénzreformtervezetben, amit 1961 januárjában végre is hajtottak.¹²⁹ Beregszászon a bank és a takarékpénztár mellett két beváltó központot hoztak létre a cél megvalósítására.

1960 május második hetében az Előre Ipari Ártel a városban megnyitotta az első kölcsönző boltot. Kerékpárt, motorkerékpárt, mosógépet, porszívót és sok más kölcsönözhettek az emberek. Az üzlet azonnal népszerűvé vált.¹³⁰

1961. március 15-én megkezdődött a Beregszászi járás kolhozaiban és szovhozaiban a szőlők és gyümölcsök hónapja. Ez alatt az idő alatt a szőlők és gyümölcsösök újabb 100 hektárjainak betelepítését tervezték. Különösen nagy esemény volt, hogy 1961. március 25-én, Asztélyban a szovjet-magyar határon fekvő kis falu szovhozában, alig pár száz méterre a határtól a két *testvérnép* közös gyümölcsöst létesített, amit a Barátság-kertjének neveztek el.¹³¹ A Barátság-kert később a határ két oldalán élők kulturális, szakmai találkozóinak terepévé vált.

1961. április 12-én a TASZ a világgal szenzációs hírt osztott meg az ember első útjáról a világűrben. Jurij Gagarin, repülő őrnagy a Vosztok szputnyik-űrhajón reggel 9 óra 52 perckor, moszkvai időszámítás szerint kijutott a világűrbe.¹³² Beregszászban minden kollektívában felső utasításra gyűléseket rendeztek, és a már megszokott módon mindenhol újabb munkaadókkal ünnepelték a sikert.

1961 április elejétől kedvelt vasárnapi szórakozássá vált a város feletti sétarepülés. A helikopterek egy-egy vasárnap közel 100 felnőttet és gyermeket vittek sétarepülésére.¹³³

1961-ben már aktívan működött a női tanács. Különösen nagy szerepük volt a gyermekintézmények és idény-óvodák létesítésében. A nyári időszakban több bölcsödét és óvodát szerveztek, megkönnyítve ezzel a mezőkön dolgozó nők életét. Emellett szabászati- és varrótanfolyamot, mozi- és színház-

¹²⁸ *Vörös Zászló*, 1960. május 7., 16. évf., 54. (1813.) sz., 1. p.

¹²⁹ *Uo.*, 2. p.

¹³⁰ *Uo.*, 1960. május 14., 16. évf., 57. (1816.) sz., 4. p.

¹³¹ *Uo.*, 1961. március 30., 17. évf., 39. (1951.) sz., 3. p.

¹³² *Uo.*, 1961. április 15., 17. évf., 48. (1958.) sz., 1. p.

¹³³ *Uo.*, 1961. április 13., 17. évf., 45. (1957.) sz., 4. p.

látogatásokat szerveztek, a termelés teljesítésére ösztönözték a kolhozokban, üzemekben, gyárakban dolgozó nőtársukat.¹³⁴

A város tisztaságát, rendezettségét az 1961. március 1-én hozott határozat biztosította, aminek értelmében többek között minden reggel tisztára kellett seperni a házak és intézmények előtt a gyalogjárdát és a vízvezető csatornát; tilos volt szennyvizet bocsátani a Vérke-csatornába. Aki megsértette a határozatot 5 rubel pénzbírságot vagy 7 napi kényszermunka büntetést kapott.¹³⁵

A Vadásztársaság mellett 1958-ben megalakult Természetvédelmi Társaság 1961-ben már 1200 tagot számlált, és mindent megtett annak érdekében, hogy a természet szeretetére és védelmére nevelje a lakosságot. Munkájukat kiegészítette a 850 fős tagsággal bíró Vadászok és Halászok Társasága.¹³⁶

A Beregszászi Borüzem különböző márkás, ízletes borokat készített: Promeniszte, Berehovói, Kárpátontúli Rizling, Kárpátontúli Trojanda, Szerednyei, stb. Ezeket a Szovjetunió északi vidékeire, Ukrajna fővárosába, Donbászra és sok-sok más területre szállították.¹³⁷

1961 nyarán megújult a városi strand is. A fürdőzők a strand területén újságot, könyvet vásárolhattak a postahivatal dolgozóinak bevonásával.¹³⁸

1961. június 15-én megjelent az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének újabb rendelete: „Azon személyek elleni harc fokozásáról, akik kivonják magukat a társadalmilag hasznos munkából és társadalom-ellenes parazita életmódot folytatnak” címmel, azok ellen tett lépéseket, akik „magánvállalkozói tevékenységet fejtenek ki, tiltott ipart üznenek, koldulnak, spekulálással foglalkoznak, nem munkájukból származó jövedelemből élnek, amiből kocsikat, házakat, nyári lakásokat vásárolnak, bérmunkást alkalmaznak.”¹³⁹ A rendelet kimondta, hogy őket a járási, vagy városi népbíróság alapján ki kell telepíteni egy külön erre kijelölt helyre, 2-5 évig terjedő időszakra, a nem munkából származó jövedelmet pedig el kell kobozni tőlük.¹⁴⁰

1961. szeptember 17-én, Beregszászon járási rádiócsomópontot létesítettek, ami kezdetben csak vasárnaponként közvetített és a legjobb üzemek, kolhozok kiváló munkásikereiről, élenjáró állattenyésztők munkájáról számolt be, de volt benne hír sportsikerekről és kultúréletről is.¹⁴¹

1961. október 17-én megnyílt az SZKP 22. kongresszusa, amely elfogadta a párt új programját és szervezeti szabályzatát. Az új pártprogram irreális feladatokat tűzött ki, például, hogy két évtized alatt az országban befejezik

¹³⁴ *Uo.*, 1961. április 27., 17. évf., 51. (1963.) sz., 2. p.

¹³⁵ *Uo.*, 1961. március 18., 17. évf., 34. (1946.) sz., 4. p.

¹³⁶ *Uo.*, 1961. április 27., 17. évf., 51. (1963.) sz., 2. p.

¹³⁷ *Uo.*, 1961. május 1., 17. évf., 53. (1965.) sz., 3. p.

¹³⁸ *Uo.*, 1961. május 11., 17. évf., 57. (1969.) sz., 4. p.

¹³⁹ *Uo.*, 1961. június 15., 17. évf., 72. (1984.) sz., 1. p.

¹⁴⁰ *Uo.*, 1961. június 17., 17. évf., 73. (1985.) sz., 2. p.

¹⁴¹ *Uo.*, 1961. szeptember 23., 17. évf., 115. (2027.) sz., 4. p.

a kommunista társadalom alapjainak építését.¹⁴² Ezek után szálló igévé vált: „A szovjet emberek mai nemzedéke a kommunizmusban fog élni”¹⁴³ mondat.

1961. október 22-én a városban megemlékeztek Liszt Ferenc születésének 150. évfordulójáról. A Zeneiskolában ebből az alkalomból október 24-én nagyszabású Liszt-estet rendeztek.¹⁴⁴

1961. december 29-én az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége rendeletet hozott „A mezőgazdasági gépek bűnösen hanyag üzemeltetéséért és megőrzéséért járó büntetőjogi felelősségről.”¹⁴⁵ Ennek értelmében egy évig terjedő szabadságvesztéssel, vagy javítómunkával büntették a szovhozok, kolhozok és egyéb állami, vagy szövetkezeti mezőgazdasági gépek hanyag üzemeltetése és megőrzése, megrongálásuk vagy törésük okozóit. Ha ugyanezeket a tetteket több ízben is elkövették, vagy nagy kárt okoztak, akkor három évig terjedő szabadságvesztéssel büntették a felelősöket.¹⁴⁶

Az 1961–1964 közötti évek a nagy átszervezések és kudarcok évei voltak a Szovjetunióban, aminek hatását a beregszásziak éppen úgy élték meg, mint a Szovjetunió más területein. Egyre nyilvánvalóbbá váltak Hruscsov szakmai, politikai, vezetésbeli hiányosságai. Nem alkalmazott megfelelő szakembereket, azonban előszeretettel alkalmazott hozzá nem értő hízelgő tanácsadókat, emiatt politikája sikertelen volt.

1963. május 16-án az USZSZK Legfelsőbb Tanácsa Elnöksége rendeletet hozott: „A felelősség fokozásáról az állami és szövetkezeti boltokban felvásárolt kenyér és sütőipari termékeknek a jószág és baromfi általi feletetéséért”¹⁴⁷ címmel. Ennek értelmében mindenütt be kellett tiltani a jószág etetését az állami és szövetkezeti boltokban felvásárolt kenyérral, liszttel, darafélékkel és egyéb sütőipari termékkel. Ha a rendeletet valaki először szegte meg 10–50 rubelig terjedő pénzbírsággal és a felvásárolt termékek elkobzásával büntették. Ha valaki rendszeresen megszegte azt és ráadásul nem foglalkozott *társadalmilag hasznos* munkával egy évig terjedő szabadságvesztésre, vagy javítómunkára, vagy 200 rubelig terjedő pénzbírságra volt büntethető.

1963. júniusában egyre erőteljesebben hangoztatták, hogy „újságot és folyóiratot minden családnak” a 22. Pártkongresszus értelmében. Hiszen azokban „a szovjet emberek újabb győzelmeiről, a hazai tudomány és technika vívmányairól, a kommunizmus építőinek pezsgő életéről” van szó.¹⁴⁸

1963. június 18-án az SZKP KB plénnumán a fő téma „A párt ideológiai munkájának soron lévő feladatai”¹⁴⁹ volt. A plénium kötelezte a pártszerveze-

¹⁴² Uo., 1961. október 19., 17. évf., 126. (2038.) sz., 1–2. p.

¹⁴³ Uo., 1961. november 2., 17. évf., 132. (2044.) sz., 3. p.

¹⁴⁴ Uo., 1961. október 24., 17. évf., 128. (2040.) sz., 4. p.

¹⁴⁵ Uo., 1962. január 4., 18. évf., 2. (2068.) sz., 1. p.

¹⁴⁶ Uo., 1962. január 11., 18. évf., 5. (2071.) sz., 1. p.

¹⁴⁷ Uo., 1963. május 21., 19. évf., 70. (2320.) sz., 1. p.

¹⁴⁸ Uo., 1963. június 1., 19. évf., 75. (2325.) sz., 2. p.

¹⁴⁹ Uo., 1963. június 20., 19. évf., 83. (2333.) sz., 1–2. p.

teket, hogy fokozzák a dolgozók nevelését „az internacionalizmus szellemében, erősítsék a Szovjetunió népei, a szocializmus legfőbb harcosának testvéri barátságát, aktívan járuljanak hozzá a SZSZK népei kultúrájának kölcsönös gyarapításához, folytassanak kérlelhetetlen harcot a nacionalizmus bármilyen megnyilvánulása: a lokálpatriotizmus, a nemzeti kivételezettség hirdetése, az elkülönülés, a múlt szépítése, a reakciós hagyományok és csökevények magasztalása ellen.”¹⁵⁰ A helyi vezetők mindent meg is tettek ennek betartására.

1963. július 17-től a Beregszászi Városi Kommunális Gazdaság rendszerébe tette a szemét elhordását hétfőn, szerdán és pénteken 6 és 9 óra között, kérték a lakosságot, hogy a szemetet a Kommunális Üzemek Kombinátos szemeteskocsijához vigyék ki az adott utca részére kijelölt időpontban.¹⁵¹

Beregszászon, a Kultúrházban 1963 szeptember végén először rendezték meg a terület legnagyobb amatőrfényképészeinek vándorkiállítását, ami kitűnt gazdagságával, változatosságával, művészi színvonalával. Többek között az érdeklődők megtekinthették Sztancsenkó M., Popik M., Oroszi I., Perem F. munkáit.¹⁵²

1963. december 9-én megkezdte munkáját az SZKP KB soron következő plénuma, melynek egy napirendi pontja, így főtémája: „A vegyipar fejlesztésének meggyorsítása – a mezőgazdasági termelés fellendítésének és a népjólét emelésének fő feltétele” volt.¹⁵³ Ennek lényege, hogy a mezőgazdaság fejlődése a kémia ismerete nélkül lehetetlen, hiszen anélkül nem lehet állandó bő termést elérni. Ezért ezek után nagy hangsúlyt fektettek a mezőgazdasági kémia tanítására. E célból mezőgazdasági kémiát tanulmányozó iskolát nyitottak a kolhozelnökök, agronómusok és brigádvezetők számára, valamint kolhozközi agrokémiai laboratóriumokat létesítettek.¹⁵⁴ A kolhozban tanfolyamot szerveztek a téli időszakban, ahol a fiatalok a traktorok, kombájnok, gépkocsik, fejő- és gyapjúnyíró gépek, az öntözőberendezések kezelésén túl a kémiának, a vegyi anyagoknak a kolhoztermelésben való alkalmazását sajátíthatták el.¹⁵⁵

A város kulturális élete tovább fejlődött. Egyre többen jártak színházba, moziba, könyvtárba, múzeumba, kiállításokra, koncertekre és egyre több külföldi, főleg magyar művészegyüttes látogatott el Beregszászba.¹⁵⁶

Beregszász a Hruscsov-érába sokat fejlődött. Több új üzem létesült, a városban szinte teljesen megszűnt a munkanélküliség.¹⁵⁷ Beregszászban a legnagyobb üzemek közé tartozott a Beregszászi Bútorkombinát, Téglá- és Cserép-

¹⁵⁰ *Uo.*, 1963. június 27., 19. évf., 86. (2336.) sz., 2. p.

¹⁵¹ *Uo.*, 1963. július 16., 19. évf., 94. (2344.) sz., 4. p.

¹⁵² *Uo.*, 1963. szeptember 26., 19. évf., 125. (2375.) sz., 4. p.

¹⁵³ *Uo.*, 1963. december 7., 19. évf., 156. (2406.) sz., 1. p.

¹⁵⁴ *Uo.*, 1963. december 12., 19. évf., 158. (2408.) sz., 1–2. p.

¹⁵⁵ *Uo.*, 1964. január 4., 20. évf., 2. (2417.) sz., 2. p.

¹⁵⁶ *Uo.*, 1963. december 12., 19. évf., 158. (2408.) sz., 4. p.

¹⁵⁷ *Uo.*, 1963. december 12., 19. évf., 158. (2408.) sz., 3. p.

gyár, a Bőrgyár, Gépjavitó Üzem, Gépkocsijavitó Műhely, Mechanikai Javítóüzem, Majolikaedény Gyár, Szárító-, Kalibráló műhely, Dohányfermentáló, Borüzem, Nyomda, Malomkombinát, Ruhagyár, Élelmiszeripari Kombinát, Kenyérkombinát, Sajtgyár, Kombinált Takarmányokat Készítő Üzem, stb.¹⁵⁸

Az egészségvédelmi intézmények széles hálózata állt a dolgozók rendelkezésére. 1964 januári adatok szerint Beregszászon 475 kórházi ágy volt. Emellett volt poliklinika, fogászati rendelő, számos gyógyszertár. Nagy figyelmet fordítottak a tuberkulózis gyógyítására. Erre külön kórházak működtek. Beregszászon működött a Területi Idegkórház is.¹⁵⁹

1964-re egyre nagyobb figyelmet fordítottak az idegen nyelv tanítására. Beregszászon két középiskolában a gyerekek már első osztálytól kezdve tanulták az angol nyelvet, itt a 4–5. osztálytól kezdve bizonyos tantárgyakat is angolul adtak elő. Az általános és középiskolákon kívül Beregszászon működött a Szakipari Iskola, Mezőgazdaság Gépesítésének Tanintézete és az Egészségügyi Tanintézet.¹⁶⁰

1964. július 13-án, az SZSZKSZ Legfelsőbb Tanácsán Hruscsov beszámolt „A népjólét emelésére vonatkozó SZKP-program teljesítésével kapcsolatos intézkedésekről.”¹⁶¹ Törvényjavaslatot fogadtak el, hogy emelni kell a kolhozistáknak járó nyugdíjakat és segélyeket, valamint a közoktatási, az egészségügyi, a lakás- és kommunális gazdálkodási, kereskedelmi, a közoktatási dolgozók és a lakosságot közvetlenül kiszolgáló más népgazdasági ágazatokban foglalkoztatott dolgozók munkabérét. A törvényjavaslat kimondta, hogy azokat a kolhoztagokat kell ösztönözni, akik a nyugdíj megállapítás után nem hagyják abba a kolhozi munkát. Továbbá segélyt állapított meg a kolhozista nőknek terhesség és szülés esetére, azaz a szülés előtt és után 56 napos fizetett szabadságot kaptak. Előírányozta a közoktatásügyi dolgozók munkabérének 25, a sport és egészségügy terén dolgozóké 23, a kereskedelemben dolgozóké 15%-os emelését.

1964. szeptember 13-án Beregszászon megtartották az első nemzetközi barátság fesztivált. A Hősök terén „az elmúlt évek nagy gazdasági sikereit” ismertető pártvezetők beszédei után, a színpadon felsorakozott 21 nemzet képviselőjében az énekkar, egymás után léptek fel a műkedvelő együttesek, majd sportverseny zajlott.¹⁶²

1964. október 1-én életbe lépett az SZSZKSZ Minisztertanácsának „A kolhozok elnökeinek, szakembereinek és gépkezelőinek állami nyugdíjellátásáról és szociális biztosításáról”¹⁶³ szóló határozata. A határozat értelmében

¹⁵⁸ *Uo.*, 1964. január 11., 20. évf., 5. (2420.) sz., 2. p.

¹⁵⁹ *Uo.*, 1964. január 16., 20. évf., 7. (2422.) sz., 2. p.

¹⁶⁰ *Uo.*, 1964. január 9., 20. évf. 4., (2419.) sz., 2. p.

¹⁶¹ *Uo.*, 1964. július 16., 20. évf., 84. (2499.) sz., 1. p.

¹⁶² *Uo.*, 1964. szeptember 15., 20. évf., 110. (2525.) sz., 3. p.

¹⁶³ *Uo.*, 1964. július 30., 20. évf., 90. (2505.) sz., 1. p.

növelték a nyugdíjakat, az összeg megállapításánál a szolgálati időt vették alapul. A határozat az említett személyek részére ideiglenes munkaképtelenség esetén segélykifizetéseket is előíranyozott.

A szomszédos régiókkal való együttműködés is fejlődött:¹⁶⁴ 1955 végén például Kárpátalja és Szabolcs-Szatmár megye mezőgazdasági dolgozói között szerződés kötött a szocialista versenyről.¹⁶⁵ Az 1960-as évek elejére gyakorlattá vált, hogy a különböző országok határmenti zónáiban működő regionális pártbizottságok együtt üléshez fogadták el az éves határügyeket érintő működési terveket.¹⁶⁶ Főként tapasztalatcserére jöttek össze, hogy megbeszéljék a különböző iparágak és munkamódszerek fejlesztését.¹⁶⁷

1964. október 17-én a járási lap ismertette az SZKP KB október 14-i plénumának közleményét, mi szerint „Az SZKP KB plénuma eleget tett Hruscsov elvtárs azon kérelmének, hogy korára és egészségügyi állapotának rosszabbodására való tekintettel mentse fel őt az SZKP KB első titkárának, az SZKP KB elnökségi tagjának és az SZSZKSZ Minisztertanácsa elnökének teendői alól. Az SZKP BK plénuma Brezsnyev L. I. elvtársat választotta meg az SZKP KB első titkárává.” Az SZSZKSZ Minisztertanácsának elnöke A. Koszigin lett.¹⁶⁸

Leonyid Brezsnyevhez kezdetben nagy reményeket fűztek, de 1964 őszén még nem lehetett tudni, hogy a kezdeti nagy lendület után ő válik a pangási időszak megteremtőjévé.

¹⁶⁴ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 3011., 8. p.

¹⁶⁵ KTÁL, F. 1., op. 1., delo Nr. 3067., 1–34. p.

¹⁶⁶ KTÁL, F. 1., op. 5., od. zb. 694., 25. p.

¹⁶⁷ KTÁL, F. 1., op. 5., delo Nr. 555., 1–18. p.

¹⁶⁸ *Vörös Zászló*, 1964. október 17., 20. évf., 124. (2539.) sz., 1. p.